

Теоретичні засади покращення фінансового стану підприємства**

В умовах мінливої ринкової кон'юнктури та високої конкуренції керівництво підприємства зобов'язане постійно шукати нові шляхи поліпшення його фінансового стану. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад покращення фінансового стану підприємства в сучасних економічних умовах. Розкрито сутність фінансового стану, як найважливішої характеристики ділової активності, платоспроможності й надійності підприємства. Визначено, що удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок професійного управління грошовими потоками шляхом здійснення заходів щодо оптимального надходження і витрачення чистих грошових коштів. Визначено ключові завдання, вирішення яких дозволить ефективно управляти оборотними коштами підприємства та максимізувати прибуток при прийнятному рівні комерційного ризику і ліквідності. Систематизовано завдання по управлінню дебіторською заборгованістю, втілення яких дозволить: прискорити платежі клієнтів, здійснити ефективну політику продажів і просування на ринку, а також знизити борги клієнтів, виплати за якими сумнівні або вже точно не надійдуть. Доведено доцільність розробки системи договорів купівлі-продажу з гнучкими умовами термінів і форми оплати для максимізації припливу коштів на підприємство. Обґрунтовано шляхи скорочення залучення позикових коштів за рахунок кращого розпорядження оборотним капіталом й забезпеченні внутрішнього фінансування на підприємстві. Визначено, що підприємство має ставити собі за мету розробку та реалізацію власної конкурентної стратегії, проводити діагностику конкурентного середовища та слідкувати за динамікою економічного стану. Викладені у статті аргументи формують теоретичні засади покращення фінансового стану підприємства, які можуть бути використані при розробці стратегії управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, оборотність грошових коштів, дебіторська заборгованість, оборотний капітал, конкурентна стратегія розвитку.

DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3\(85\)-107-112](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3(85)-107-112)

Theoretical Basis for Improving the Enterprise Financial Condition

In the context of changing market conditions and high competition, management is obliged to constantly look for new ways to improve the enterprise financial condition. The purpose of the article is to substantiate the theoretical basis for improving the enterprise financial condition in modern economic environment. The essence of the financial condition, as the most important characteristic of business activity, solvency and reliability of the enterprise was disclosed. It was determined that improving the enterprise financial condition is possible due to professional management of cash flows through the implementation of measures for the optimal receipt and expenditure of net cash. The key tasks were identified, the solution of which will allow effectively managing the working capital of the enterprise and maximizing profits at an acceptable level of commercial risk and liquidity. The receivables management tasks were systematized, the implementation of which will allow: accelerating customer payments, implementing an effective sales and market promotion policy, as well as reducing customer debts for which payments are dubious or certainly will not be received. The expediency of developing a system of contracts of sale with flexible terms and forms of payment to maximize the flow of funds to the enterprise was proved. The ways of reducing borrowed funds due to better disposal of working capital and ensuring internal financing at the enterprise were justified. It was determined that the enterprise should set as its goal the development and implementation of its own competitive strategy, conduct diagnostics

* Стольник Ілля Віталійович, магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа і страхування» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (м. Харків).

** Дана стаття є оглядовою та опублікована в рамках Програми підтримки журналом «Облік і фінанси» публікації результатів наукових пошуків молодих дослідників.

of the competitive environment and monitor the dynamics of the economic situation. The arguments presented in the article form the theoretical basis for improving the enterprise financial condition, which can be used to develop a strategy for managing the enterprise financial stability.

Keywords: *enterprise financial condition, cash turnover, accounts receivable, working capital, competitive development strategy.*

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах господарська діяльність підприємства – предмет уваги широкого кола суб'єктів, зацікавлених в результатах його функціонування. Мінлива ринкова кон'юнктура та висока конкуренція часто призводять до неспроможності окремих підприємств або їх тимчасової неспроможності. Відтак керівництво підприємства зобов'язане постійно шукати нові шляхи поліпшення його фінансового стану. Такий пошук безпосередньо пов'язаний з усуненням причин, що сприяють виникненню фінансових проблем. Тому точна, комплексна, своєчасна діагностика фінансового стану підприємства – перший етап в розробці стратегії ефективного управління господарською діяльністю підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей проведення оцінки фінансового стану підприємств присвячено публікації таких вчених як: Т.А. Обушак [10], Т. В. Безбородова [2], О.О. Непочатенко [9]. Сутність фінансового стану підприємств розкрита в роботах М.Ю. Аверіної [1] та І.В. Данильчук [5]. Обґрунтуванням шляхів покращення фінансового стану підприємств займалися Г.В. Карпенко [7], Л.Г. Дончак, О.М. Ціхановська [6], Г.В. Козаченко [8]. Визначенню напрямів підвищення дієвості та удосконалення фінансового забезпечення виробничої діяльності агроформувань, які базуються на врахуванні особливостей сільськогосподарської галузі та викликів і запитів сьогодення, приділила увагу О.С. Гудзь [4]. Дослідженню впливу облікової політики на формування фінансових результатів діяльності підприємств, присвячена робота Т.М. Чорнявської [12].

Публікації згаданих вчених є значним внеском у вирішення проблем фінансової стійкості підприємств, однак, враховуючи постійну зміну ринкового середовища, в якому функціонують підприємства, існує необхідність визначення нових напрямів можливого покращення фінансового стану підприємств. Головним чином, детальної уваги потребують такі показники як платоспроможність, збалансування грошових потоків і рівня фінансового ризику, ефективність використання оборотних коштів, рентабельність підприємства. Актуальним залишається пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад покращення фінансового стану підприємства в сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан є найважливішою характеристикою ділової активності

й надійності підприємства, виступає гарантом ефективного реалізації економічних інтересів всіх учасників господарської діяльності як самого підприємства, так і його партнерів.

Фінансовий стан – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика діяльності підприємства в певному періоді, що відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями та здійснення ефективного господарської діяльності в майбутньому [10].

Фінансовий стан підприємства, його стійкість і стабільність залежать від результатів виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Успішне виконання виробничого і фінансового планів позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. Навпаки, в результаті спаду виробництва та реалізації продукції підвищується її собівартість, зменшується виручка і сума прибутку і, як наслідок, – погіршується фінансовий стан і його платоспроможність.

Головним завданням оцінки фінансового стану підприємства є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності, прийняття управлінських рішень для поліпшення фінансового стану підприємства та уникнення його банкрутства [9].

Найкращим підходом до оцінки та аналізу фінансового стану підприємства буде застосування не тільки традиційних методів його діагностики, а й проведення комплексного аналізу фінансового стану. Такий спосіб оцінки в результаті дає змогу оцінити не лише підсумкові данні про рівень роботи підприємства, а й дозволяє сформулювати напрямки, що допоможуть підвищити ефективність діяльності підприємства, що відповідно призведе до покращення його фінансового стану [1].

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок ефективного управління грошовими потоками: втіленню заходів по збільшенню притоку та зменшенню відтоку грошових коштів (рис. 1).

Нормальне надходження і витрачання чистих грошових коштів підприємства – основа його платоспроможності, так як воно визначає здатність погашати зобов'язання перед кредитором.

Від того, наскільки швидко відбувається перетворення вкладених в поточні активи коштів підприємства в реальні гроші залежить фінансове становище підприємства, його показники ліквідності та платоспроможності.

Рис. 1. Заходи по збільшенню потоку грошових коштів

Джерело: складено автором за даними наукових досліджень [5, 8, 11].

Управління оборотними коштами підприємства – балансування між ризиками. На час перебування поточних активів в обороті впливає безліч зовнішніх і внутрішніх факторів. Недостатність власних коштів – важкий фінансовий стан підприємства, що полягає в нестачі грошей для придбання необхідних обігових коштів, виплати заробітної плати, розрахунків з постачальниками.

Управління оборотними коштами включає вирішення таких головних завдань:

- розрахунок мінімально достатніх коштів для авансування оборотних активів з метою безперебійної роботи підприємства;
- формування облікової політики підприємства для оптимізації оподаткування, списання товарно-матеріальних цінностей, визначення виручки від реалізації;
- прискорення оборотності оборотних коштів на кожній стадії обороту капіталу.

На підприємстві повинні розроблятися техніко-економічні та організаційні заходи щодо прискорення проходження кожного етапу руху фондів обігу і оборотних виробничих фондів від оплати постачальникам до отримання грошових коштів від споживачів. Ефект прискорення виражається в зменшенні потреби в оборотних коштах. Оптимальний рівень оборотних коштів дозволить максимізувати прибуток при прийнятному рівні комерційного ризику і ліквідності.

Для результативного управління товарно-матеріальними запасами необхідно забезпечити безперервне виробництво продукції в потрібній кількості, необхідної якості та в певні строки. На основі цього підприємство зможе досягти повної реалізації випуску при мінімальних витратах на утримання запасів.

Ефективне управління товарно-матеріальними запасами підприємства дає можливість:

- знизити виробничі втрати через дефіцит матеріалів;
- підвищити швидкість оборотності оборотних коштів;
- мінімізувати надлишки запасів, які «заморожують» дефіцитні кошти;
- зменшити ризик старіння і псування товарів;
- знизити витрати на зберігання.

В сучасних умовах високої інфляції, коли постійно збільшуються ціни на сировину, важливо правильно вибрати спосіб списання матеріалів у виробництво. Перехід від прийому списання за середньою ціною за певний період часу до методу LIFO (Last In, First Out), при якому спочатку списуються матеріали по ціні кінцевого придбання, дасть можливість збільшити собівартість товарної продукції і при цьому зменшити оподатковувану базу [3, с. 146-147].

Управління дебіторською заборгованістю підприємства – це важлива частина його фінансового стану, основними завданнями якої є: прискорення

платежів клієнтів з боку підприємства, ефективна політика продажів і просування на ринку, а також зниження боргів клієнтів, виплати за якими сумнівні або вже точно не надійдуть.

Для покращення фінансового стану підприємству необхідно дотримуватись основних умов управління дебіторською заборгованістю:

- облік замовлень, оформлення рахунків і встановлення характеру дебіторської заборгованості;
- проведення контролю АВС-аналізу дебіторів;
- розгляд заборгованості за групами товарів для виявлення нерентабельних з погляду інкасації товарів;
- оцінка реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості;
- зниження дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів;
- контролювання балансу дебіторської і кредиторської заборгованості;
- встановлення при достроковому платежу певних знижок;
- оцінювання ймовірності продажу дебіторської заборгованості (факторинг).

Контроль і аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві дає можливість визначити збалансованість і ефективність політики кредиту і забезпечення знижок, а також встановлює області, в яких потрібні додаткові зусилля з повернення заборгованостей.

Для максимізації припливу коштів підприємству слід розробити системи договорів купівлі-продажу з гнучкими умовами термінів і форми оплати: передоплата (передбачає наявність знижки), часткова передоплата (оплата по частинах, окремими внесками), передача на реалізацію (збереження за собою права власності на продукцію до моменту отримання платежу), виставлення проміжного рахунку, банківська гарантія, а також гнучке ціноутворення (зміна цін в залежності від попиту і пропозиції або від інших ціноутворюючих факторів).

Для того, щоб відносини з кредиторами максимально відповідали цілям забезпечення фінансової стійкості підприємства та збільшення його конкурентоспроможності та прибутковості, менеджменту компанії необхідно визначити чіткі стратегічні шляхи щодо характеру залучення і використання позикового капіталу. Від того, як вибудовуються відносини з контрагентами, узгоджуються умови договорів, що укладаються, відстежуються терміни їх оплати, який механізм управління кредиторською заборгованістю, залежить ефективність використання отриманих коштів.

Першочерговим етапом у покращанні фінансового стану українських підприємств є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення

фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання [11, с. 74-75].

Одним із шляхів скорочення залучення позикових коштів є забезпечення внутрішнього фінансування на підприємстві за рахунок кращого розпорядження оборотним капіталом. Це передбачає:

- оптимізацію стратегії кредитування та управління нею;
- економну закупівлю сировини;
- зниження рівня матеріальних запасів;
- виробництво продукції тільки під конкретні замовлення;
- забезпечення більш тривалого кредиту у постачальників.

У деяких випадках підприємство може забезпечити себе внутрішнім фінансуванням за допомогою:

- утримання прибутку;
- продажу збиткових напрямків діяльності;
- здачі в оренду або продажу активів, що не використовуються (сировини, устаткування, будівлі);
- продажу неосновних виробництв [8, с. 57-59].

Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовного аналізу всіх складових його діяльності [7].

Підприємству необхідно здійснювати постійний контроль та управління дебіторською й кредиторською заборгованістю, стежити за їх співвідношенням і якістю, оскільки вони є основними показниками фінансової стійкості і платоспроможності.

Підприємство, що орієнтується на покращення свого фінансового стану та досягнення успіху, крім задоволення попиту споживачів на товари першочергово має ставити собі за мету розробку і реалізацію власної конкурентної стратегії. Ця стратегія повинна враховувати характер і потенціал конкуруючих сил ринку, дифузії споживачів і конкурентів в ринковому середовищі.

Одним із напрямків покращення фінансового стану є збільшення виручки від реалізації. В свою чергу розмір виручки від реалізації залежить від обсягів реалізації продукції та ціни одиниці продукції, що реалізується [6].

Діагностика конкурентного середовища вимагає не тільки аналізу стану різних стратегій і методів конкуренції, але і дослідження іміджу підприємства та іміджу товарів, що їм виробляються. Дійсно, знижуючи ціну на свій товар, підприємство отримує можливість зміцнити свої позиції в порівнянні з конкурентами. Підвищення ціни товару призводить до зниження рівня його конкурентної переваги. Покращуючи якісні характеристики продукту, підприємство отримує значну перевагу перед конкурентами, що в свою чергу може бути підставою для призначення більш високої ціни.

Якщо ж підприємство утримує ціну товарів на рівні цін конкурентних товарів, то більш висока якість створює йому лідируюче положення на ринку,

Фінанси та оподаткування

що дозволяє збільшити чисельність споживачів, а також розмір його ринкової частки.

В умовах розвинутого ринку, коли кількість конкурентів велика і насичена, коли на ринку є товари-конкуренти, близькі і практично аналогічні за якістю та ціною, характер конкуренції тяжіє до використання переваг іміджу підприємства, тобто тих соціально-психологічних характеристик, які формують сприятливе ставлення покупців і позитивне суспільне сприйняття до підприємства.

Важливим з точки зору прийняття превентивних заходів щодо покращення фінансового стану є його прогнозування і моніторинг, оскільки ефективність керування виробництвом, кваліфікованість й організованість ведення господарської та фінансової діяльності, слідкування за динамікою економічного стану призведе до збільшення прибутковості підприємства. Як відомо, інформацію для моніторингу фінансових показників надає система бухгалтерського обліку, яка відіграє не останню роль в управлінні фінансовим станом підприємства. Як зазначає Т.М. Чорнявська, прийняття підприємством конкретної облікової політики на поточний фінансовий рік забезпечує організацію бухгалтерського (особливо аналітичного) обліку відповідно до показників форм річної фінансової звітності, зменшує трудомісткість і тривалість формування фінансової звітності, забезпечує використання оптимальних методів облікових робіт із метою отримання очікуваних результатів фінансово-економічної діяльності підприємства [12, с. 84].

Враховуючи та реалізуючи всі вищеперелічені заходи, підприємство зможе забезпечити покращення й зміцнення свого фінансового стану в умовах сучасних економічних трендів та високої конкуренції.

Висновки. Фінансовий стан – це результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, що відображає ступінь забезпеченості фінансовими ресурсами та власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за всіма зобов'язаннями. Пошук шляхів покращення фінансового стану – це важлива складова економічної діяльності підприємства. Своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності, прийняття управлінських рішень для поліпшення фінансового стану дозволить уникнути банкрутства підприємства.

Визначено, що удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок ефективного управління грошовими потоками: втілення заходів для оптимального надходження і витрачання чистих грошових коштів. Також доцільно розробити техніко-економічні та організаційні заходи щодо прискорення проходження кожного етапу руху фондів обігу та оборотних виробничих фондів, що дозволить ефективно управляти оборотними коштами підприємства та максимізувати прибуток при прийнятному рівні комерційного ризику і ліквідності.

Запропоновано завдання по управлінню дебіторською заборгованістю, втілення яких дасть змогу: здійснити ефективну політику продажів і

просування на ринку, прискорити платежі клієнтів, а також знизити борги клієнтів. Підприємству слід розробити систему договорів купівлі-продажу з гнучкими умовами термінів і форми оплати для максимізації припливу коштів від клієнтів.

Визначено, що скорочення залучення позикових коштів можливе за рахунок кращого розпорядження оборотним капіталом й забезпечення внутрішнього фінансування на підприємстві.

Викладені у статті аргументи формують теоретичні засади покращення фінансового стану підприємства, які можуть бути використані при розробці стратегії управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання.

4 Список використаних джерел

1. Аверіна М. Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 86-95.
2. Безбородова Т. В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 1(11). С. 1-7.
3. Герасименко А. Финансовая отчетность для руководителей и начинающих специалистов / Под ред. А. Герасименко. 3-е изд. М.: Альпина Паблишер, 2011. 438 с.
4. Гудзь О. Є. Сучасний вимір фінансового забезпечення виробничої діяльності агроформувань. *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 2. С. 8-12.
5. Данильчук І. В. Сутність фінансового стану підприємства та пошук управлінських рішень щодо забезпечення його ефективності. *Економічний вісник*. 2011. № 17(2). С.105-108.
6. Дончак Л. Г., Ціхановська О. М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 10. С. 250-255.
7. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. *Економіка держави*. 2010. № 1. С. 61-68.
8. Козаченко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства: навчальний посібник. – К.: Лібра, 2012. 320 с.
9. Непочатенко О. О. Оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси підприємств*. 2015. № 4. С. 42-43.
10. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 92-100.
11. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств в економіці України: підручник. – К.: КНЕУ, 2011. 184 с.
12. Чорнявська Т. М. Облікова політика підприємства як фактор управління доходами і фінансовими результатами діяльності. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 1. С. 82-85.

4 References

1. Averina M. Ju. (2012). Analiz ta ocinka finansovogho stanu pidpryjemstva: shljakhy pokrashhennja [Analysis and evaluation of the financial state of the enterprise: ways to improve]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, (3), 86-95.
2. Bezborodova T. V. (2014). Sutnistj ta neobkhdnistj analizu finansovogho stanu [The essence and necessity of the analysis of financial condition]. *Ekonomika. Upravlinnja. Innovaciji*, (1(11)), 1-7.
3. Gersimenko A. (2011). Finansovaya otchetnost dlya rukovoditeley i nachinayuschih spetsialistov [Financial statements for executives and beginners] (3rd edition). Moskva: Alpina Pabliher.
4. Ghudzj O. Je. (2008). Suchasnyj vymir finansovogho zabezpechennja vyrobnychoji dijalnosti aghroformuvanj [The modern dimension of financial support for the production activities of agricultural companies]. *Oblik i finansy APK*, (2), 8-12.
5. Danylchuk I. V. (2011). Sutnistj finansovogho stanu pidpryjemstva ta poshuk upravlinsjkykh rishenj shhodo zabezpechennja jogho efektyvnosti [The essence of the financial condition of the company and the search for management decisions to ensure its effectiveness]. *Ekonomichnyj visnyk*, (17(2)), 105-108.
6. Donchak L. Gh., Cikhanovsjka O. M. (2017). Dilova aktyvnistj pidpryjemstva ta shljakhy jiji zmicnennja [Business activity of the enterprise and ways of its strengthening], *Ekonomika ta upravlinnja pidpryjemstvamy*, (10), 250-255.
7. Karpenko Gh. V. (2010). Shljakhy udoskonalennja finansovogho stanu pidpryjemstva [Ways to improve the financial condition of the enterprise], *Ekonomika derzhavy*, (1), 61-68.
8. Kozachenko Gh. V. (2012). Shljakhy udoskonalennja finansovogho stanu pidpryjemstva [Ways to improve the financial condition of the enterprise]. Kyiv: Libra.
9. Nepochatenko O. O. (2015). Ocinka finansovogho stanu pidpryjemstva [Assessment of the financial condition of the enterprise]. *Finansy pidpryjemstv*, (4), 42-43.
10. Obushhak T. A. (2009). Sutnistj finansovogho stanu pidpryjemstva [The essence of the financial condition of the enterprise]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, (9), 92-100.
11. Poddjerjoghin A. M. (2011). Finansova stijkistj pidpryjemstv v ekonomici Ukrainy [Financial stability of enterprises in the economy of Ukraine]. Kyiv: KNEU.
12. Chornjavsjska T. M. (2012). Oblikova polityka pidpryjemstva jak faktor upravlinnja dokhodamy i finansovymy rezuljtatamy dijalnosti [Accounting policies of the enterprise as a factor in the management of income and financial performance]. *Oblik i finansy APK*, (1), 82-85.